

Timglas

(Timmglas)

Timglas kallas den enkla tidmättningsanordning som består av två sammansatta glasbehållare som är fyllda med finkornig sand eller finmalda äggskal. Sanden kan rinna mellan behållarna genom den smala midja som förenar dem. Mängden sand och glasens utformning är anpassad för den tid som skall mätas. **Sandur**

är en annan och egentligen än bättre benämning för **timglas** eftersom det inte alltid var enbart hela timmar som mättes.

Timglas som tidmätare är omnämnda i skriftliga källor från 1300-talet, men sannolikt har glasen en betydligt äldre historia.

På 1500-talets segelfartyg, och långt fram i tiden, användes ett "halvminutglas" och en logglina för att logga fartygens fart. "Halvtimmesglas" har använts inom sjöfarten för att hålla reda på vakttjänstgöringstiden. Dygnet ombord på fartygen var indelat i sex stycken fyratimmarspass som mättes med halvtimmesglasen. **Glas** blev en tidsenhet som motsvarade en halv timme. Skeppsvaktens uppgift var att vända glasen varje halvtimme och markera vändningen med ett slag på skeppsklockan. Totalt slogs det åtta slag på skeppsklockan under ett vaktpass på fyra timmar.

Timglas har också i långa tider använts i kyrkor, skolor och universitet för att hålla reda på tiden för prästernas predikan och lärarnas föreläsningar. I många äldre kyrkor i Finland och Sverige kan man än idag se fyra timglas monterade tillsammans i en vackert utformad och förgylld träställning som är fastsatt på predikstolen.

När prästen förr i tiden steg upp i predikstolen för att inleda sin predikan vände han först ställningen med de fyra timglasen så att sanden i glasens övre behållare långsamt började rinna ner i de undre behållarna.

De gamla timglasen i kyrkorna har ofta påmålade tidsmarkeringar: 1/4, 2/4, 3/4 och 4/4. I det första timglaset rann

Ovan: Fyra timglas som nu finns på predikstolen i Bergö kyrka. Timglasställningen har en mycket enkel utformning jämfört med timglasställningar i många andra kyrkor. Timglasen har påmålade tidsmarkeringar. – **T.v.:** Timglas i Brinkens museum som kommer från "Sjuudaris" (Wias-Dahlgren) i Övermalax. Den tillhörande träställningen finns inte bevarad. Timglas från 1600- och 1700-talet är hopsatta av två skilda glasbehållare lika timglasen i Bergö kyrka och i de flesta andra kyrkor. Brinkens timglas har glasblåsaren blåst i ett stycke vilket blev vanligt först på 1800-talet. – **Överst t.v.:** Modern tidsmätning (skribentens).

Januari 2017 MÅNADSBILD

sanden ner på en kvarts timme, det andra glaset tömdes på en halv timme, det tredje glaset på en trekvartstimme och i det fjärde glaset tog det en timme för sanden att rinna ner.

I många kyrkor i Österbotten kan man fortfarande se fyra timglas på predikstolen påminnande om den tiden prästens predikan tog en timme. Kyrkorna i Solf, Pörtom och Rep- lot, för att nämna några, har fyra timglas på predikstolen. Malax nuvarande kyrka invigd 1829 har däremot ingen timglasställning.

I den äldre kyrkan i Malax, som var belägen mittemot prästgården och revs ner 1831, har kyrkans predikstol troligtvis varit försedd med timglas. I den gamla kyrkans inventarieförteckningar finns nämligen kyrkans timglas omnämnda flera gånger.

Innan den gamla kyrkan revs togs en del inventarier tillvara, bl.a. kyrkans predikstol. Bergöborna fick på begäran överta kyrkans gamla predikstol med det uttryckliga förbehållet att de skulle begagna densamma i sitt bönehus till predikstol.

Det är därför mycket möjligt att de fyra timglas som idag kan ses på predikstolen i Bergö kyrka, en gång i tiden har funnits i Malax 1600-tals kyrka.

Håkan Genberg